

**OSMAN ATTILÂ'NIN ŞİİRLERİNDE TEMA-I
'BEN'E YÖNELİK TEMALAR**
*(Theme in the poets of Osman Attilâ-I Themes Which Are
Directed Towards 'Ego')*

Abdullah ŞENGÜL*

ÖZET

Cumhuriyet devri şair ve yazarları arasında yer alan Osman Attilâ, elli altı yıllık ömrünün büyük bir kısmında şiirle uğraşmıştır. Halkevleri ve Ülkü Mecmuası onun için okul olmuştur. Şiirlerinde "ben"e yönelik temalar ilk kitabından itibaren ağırlıkla işlenir. Zamanla "toplumsal" temalara doğru bir yöneliş olduğu görülür.

Anahtar kelimeler: Osman Attilâ, şiir, tema

ABSTRACT

Osman Attilâ who is among poets and authors of Republic period, has concerned with poems a great part of a fifty-six-year-old life. Halkevleri and Ülkü Mecmuası have been an "ecole" for him. From his first book on, themes which are directed towards "ego" are treated largely in his poems. But as time passed, a tendency towards social themes is seen in his works.

Key words : Osman Attilâ, poem, theme

***

I. GİRİŞ

Cumhuriyet devri şair ve yazarları arasında yer alan Osman Attilâ, elli altı yıllık ömrünün kırk yılını matbaalarda geçirmiş, şiirleri, makaleleri, folklorik derleme ve inceleme yazıları ile komple bir sanatçı, hayata ve çevreye duyarlı bilinçli bir siyasetçi, çağın kültürel ve sosyal değerlerini benimsemiş çağdaş bir insandır.

Osman Attilâ'nın edebî kişiliğinin teşekkülünde Sivas'ta karşılaştığı Vehbi Cem Aşkun ile Behçet Kemal Çağlar, Peyami Safa ve Ahmet Kudsi Tecer'in etkili olduğu görülmektedir. Özellikle, Ankara'da bulunduğu dönemde Tecer vesilesiyle Halk Evleri Genel merkezi'nin yayın organı olan Ülkü Mecmuası da Osman Attilâ için bir okul hüviyetindedir. Bununla birlikte sosyal yönünün kuvvetli oluşu insanlarla iyi ilişkiler kurmasını

---

* Yard. Doç. Dr., AKÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
(asengul@aku.edu.tr)

sağlamış, devrin kültürel hayatını yönlendiren sanatkârlarla güzel dostluklar kurmasına vesile olmuştur.

II. SANATI

Osman Attilâ'nın sanat anlayışına; Anadolu gerçeğinden, Anadolu insanının duyarlılığından, duygusallığından, hayata bakış açısından, Anadolu toprağının sorunlarından, acılarından ve mutluluğundan bakmak gerekir. Ayrıca, Anadolu insanının içtenliğini, samimiyetini, kendini ifade etme becerisini bilmek, Osman Attilâ'yı anlamamanın ilk adımıdır. Osman Attilâ, sanata Anadolu'da sürdürülen hayatın hazırladığı bir perspektiften bakan bir sanatkârdır. Hayatı, zorluklarına katlanarak öğrenmiştir. Böyle bir ferdî tecrübe, sanatını etkilemiştir. Başlangıçta ferdî duyarlılık gibi görülen hassasiyet, onun şiirlerinde zamanla toplumsal duyarlılığa yönelir. Bir mülakatta özellikle, Yeni şiirin Divan şiiri ve Halk şiiri kaynağından istifade etmemesinden rahatsız olduğunu belirtir. Serbest şiir sevdasına düşenlere Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı tavsiye eden Osman Attilâ, sanatın her şeyden önce bir birikim işi olduğunu belirtir:

“... Şunu da söyleyivereyim ki genç arkadaşlarımız, sözde serbest şiiri, birtakım satırları alt alta sıralamak zannediyorlar. Şiir bu değildir. Atom devrinde Divan edebiyatını incelemeyi bir külfet sayan gençler, hiç değilse bu gerçeği bilmelidirler. Cahit Sıtkı Tarancı hecenin muvaffak şairlerinden olduğu için serbest şiirin muvaffak şairlerindedir.” (Yarar 1956:145)

Bu hassasiyetlerden olsa gerek, sanatı konuşma yerine bir susma olarak düşünen Osman Attilâ, çok şiir yazan bir sanatkâr değildir. “Bütün şamatalarına rağmen sattıkları malları çok çabuk bozulan meyve satıcılarına inat, kalıcı eserler veren kuyumcuların sessizliğini” tercih etmiştir. Yakınında bulunanların ifade ettiğine göre, çok titiz ve seçici bir kişiliğe sahip olan Osman Attilâ, aynı hassasiyeti şiirleri için de göstermiştir. “*Düşünerek makale yazulabilir. Ama bilirsiniz makale şiir demek değildir.*” (Yarar 1956:144) demesi, şiiri doğuran kaynaklarla ilgili problemler işaret eder. Bu da Osman Attilâ'yı seçici bir şair yapmıştır. Yazdıkları ne kadar çok insanı etkilerse o kadar büyük şair olacağını bilen Osman Attilâ, herhangi bir dille ifade edilen bir şiirdeki düşüncelerin, şiir başka dile çevrildiğinde de o dili konuşan insanları etkilemesinin, sanatın beşerî oluşuyla ilgili olduğunu söyler. Ona göre bunu yakalayan şairler, büyük sanatkârlardır:

“Türkçe bir şiiri Hintçe'ye, İngilizce'ye, Rumca'ya, Almanca'ya çevrilince bir Hintli, bir İngiliz, bir Rum, bir Alman “evet ben de bu şair gibi düşünüyorum” derse o, beşerî bir şiir olur. Sanatta beşeriliği bu şekilde anlamayan herhangi bir faaliyet düpedüz propagandadır.” (Yarar 1956:146)

Sanat hayatında ellili yıllar, Osman Attilâ'nın en üretken olduğu dönemdir. Sonraki yıllarda aktif olarak siyasetin içinde yer alması, onun dikkatinin farklı noktalara kaymasına sebep olmuş ve şiir ilhamını zayıflatmıştır.¹ Şiiri, içine doğduğu zaman yazdığını ve genellikle geceleri sabaha doğru yakaladığını söyleyen Osman Attilâ'nın sanat hayatını üç devrede incelemek mümkündür. İlk dönemi (1940-1950), Olgunluk dönemi (1951-1960) ve Son dönemi (1961-1978). İlk ve olgunluk dönemlerinde “ben”e yönelik temalar ağırlıkta iken, son dönemi kabul ettiğimiz 1961 sonrası şiirlerinde daha çok toplumsal temalara yönelik söz konusudur.

III. OSMAN ATTİLÂ'NIN ŞİİRLERİNDE TEMA

Osman Attilâ'nın yayınladığı doksan dört şiir incelendiğinde Onun çok değişik temaları işlediği görülmektedir. İlk şiir kitabı olan *Sabahleyin*'den başlayarak, daha çok “ben”e yönelik temaların, *Güpegündüz*, *Baştanbaşaya*, *Yağmur ve Deniz* ve *Gözlerimin Söylettiği* gibi diğer şiir kitaplarında da işlendiği görülür. Bunların başında *aşk*, *geçmişe özlem*, *yalnızlık* gelir. *Yaşama sevinci*, *gurbet*, *ölüm*, *ev- yuva özlemi*, ve *karamsarlık* ondaki diğer “ben”e yönelik temalar içerisinde değerlendirilebilir. Kitaplarını yayınlarken önceki kitaplarında yayınladığı şiirlerini de almayı ihmal etmeyen Osman Attilâ'nın şiirlerindeki toplumsal temalar, *memleket (Anadolu)*, *tabiat (toprak)*, *hoşgörü ve insan sevgisi*, *Afyon sevgisi*, *kahramanlık* ve *Atatürk sevgisi* başlığı altında toplanabilir.

Osman Attilâ gibi toplumsal duyarlılığı dikkati çeken bir şairde “ben”e yönelik temaları toplumsal temalardan ayrı düşünmek kolay değildir. Çünkü onda zaman zaman ferdî olan, toplumsal olanla birleşmiştir. Bunu gözden uzak tutmadan Osman Attilâ'nın şiirlerinde tespit ettiğimiz “ben”e yönelik ve toplumsal temaları tablolar şeklinde gösterelim. Tablolardaki toplam şiir sayısı ile tema sayısı arasındaki farklılık, “ben”e ait olanla toplumsal olanın bazı şiirlerinde birbirinden ayrılamayacak biçimde birleştirilmiş olmasından kaynaklanır.

¹ Osman Attilâ 1965-1969 döneminde Adalet Partisinden Afyon Milletvekili olarak görev yaptı.

<i>Kıtap Adı: Sabahleyin (1950)</i>										<i>Toplam Şiir:34</i>				
<i>Temalar</i>														
<i>“Ben”e Yönelik Temalar</i>										<i>Toplumsal Temalar</i>				
yalnızlık	geçmişe özlem	aşk	yaşama sevinci	karamsarlık	ev-yuva özlemi	hoşgörü ve insan sevgisi	çocukluk hatıraları	ölüm	gurbet	memleket sevgisi	Tabiat (toprak)	kahramanlık ve Atatürk sevgisi	Afyon sevgisi	vefa
4	1	4	2	1	3	1	2	2	1	3	12	1	2	-
<i>Toplam</i>														
21										18				

<i>Kıtap Adı: Güpegündüz</i>										<i>Toplam Şiir:19</i>				
<i>Temalar</i>														
<i>“Ben”e Yönelik Temalar</i>										<i>Toplumsal Temalar</i>				
yalnızlık	geçmişe özlem	aşk	yaşama sevinci	karamsarlık	ev-yuva özlemi	hoşgörü ve insan sevgisi	çocukluk hatıraları	ölüm	gurbet	memleket sevgisi	tabiat (toprak)	kahramanlık ve Atatürk sevgisi	Afyon sevgisi	vefa
2	2	2	2	-	-	-	3	1	-	2	5	1	1	-
<i>Toplam</i>														
12										9				

<i>KitapAdı: Baştanbaşa</i>										<i>Toplam Őür:7</i>				
<i>Temalar</i>														
<i>“Ben”e Yönelik Temalar</i>										<i>Toplumsal Temalar</i>				
yalnızlık	geçmişe özlüm	aşk	yaşama sevinci	karamsarlık	ev-yuva özlümü	hoşgörü ve insan sevgisi	çocukluk hatıraları	ölüm	gurbet	memleket sevgisi	tabiat (toprak)	kahramanlık ve Atatürk sevgisi	Afyon sevgisi	vefa
-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	7	1	1	-	1
<i>Toplam</i>														
2										10				

<i>Kitap Adı: Gözlerimin Söylettiği</i>										<i>Toplam Őür:33</i>				
<i>Temalar</i>														
<i>“Ben”e Yönelik Temalar</i>										<i>Toplumsal Temalar</i>				
yalnızlık	geçmişe özlüm	aşk	yaşama sevinci	karamsarlık	ev-yuva özlümü	hoşgörü ve insan sevgisi	çocukluk hatıraları	ölüm	gurbet	memleket sevgisi	tabiat (toprak)	kahramanlık ve Atatürk sevgisi	Afyon sevgisi	vefa
1	7	5	3	2	1	2	-	1	2	8	2	5	2	1
<i>Toplam</i>														
24										18				

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde, Osman Attilâ'daki bene yönelik temaların ilk kitabından itibaren ağırlıkla görülmeye başlandığını ve zamanla toplumsal temalara doğru bir yönelişin olduğu görülür. Osman Attilâ'daki bu değişimi onun ferdî tecrübesi ile açıklamak mümkündür. 1960'lı yıllarda siyasete ilgi duyması Osman Attilâ'nın toplumsal meselelerle daha içli-dışlı olmasını sağlamıştır.

<i>Bütün şiirleri</i>										<i>Toplam Şiir:94</i>				
<i>Temalar</i>														
<i>“Ben”e Yönelik Temalar</i>														
yalnızlık	geçmişe özlem	aşk	yaşama sevinci	karamsarlık	ev-yuva özlemi	hoşgörü ve insan sevgisi	çocukluk hatıraları	ölüm	gurbet	memleket sevgisi	tabiat (toprak)	kahramanlık ve Atatürk sevgisi	Afyon sevgisi	vefa
7	10	12	7	3	4	3	5	5	3	21	20	8	5	2
<i>Toplam</i>														
59										56				

IV. ‘BEN’E YÖNELİK TEMALAR

“Anaların Tanrıya en yakını ıstıraptır. Çünkü şiiri doğuran odur.” (Yarar 1956:144) diyen Osman Attilâ'nın şiirlerinde ferdî tecrübe çok etkili olmuştur. Şiirini ferdî tecrübeleriyle zenginleştiren Osman Attilâ'nın ilk eserlerinden itibaren “ben”e yönelik temalar ağırlıktadır. Bütün şiirleri dikkate alındığında en fazla işlenen “ben”e yönelik temalar sırayla, aşk, geçmişe özlem, yalnızlık, yaşama sevinci, ölüm, çocukluk hatıraları, ev-yuva özlemi, hoşgörü ve insan sevgisi, gurbet ve karamsarlık olarak gösterilebilir.

a. Aşk

Osman Attilâ'nın bütün şiirleri incelendiğinde 'ben'e yönelik temalar içinde en fazla işlenen temanın aşk teması olduğu görülür. "Aşk yaşadığım şeydir. O olmasa dünya mihneti çekilmeye değmezdi" (Yarar 1956:144) diyen Osman Attilâ, şiirin kaynağını aşk olarak görür:

"... Hem edebiyatın en büyük kaynağı aşk değil mi? Kütüphanelere dalalı: Neler yazılmamış, hafızalara başvuralım veya sazları dinleyelim. İnsanlık bunun için yanıp yıkılıyor... Yüzyıllardır süriip gelen bu hâl, dünyanın sonuna kadar böyle süriip gidecek: Devirler değışse, telakkiler başkalaşsa güzeller yeryüzünde var oldukça, kelimeler yazmaya, diller söylemeye, sazlar inlemeye devam edecektir." (Attilâ 1947:13)

İnsan eliyle meydana getirilmiş olan bütün güzelliklerin temelinde sevgi olduğunun farkında olan Osman Attilâ, ilk şiir kitabı olan *Sabahleyin*'deki "Cümlesi Yâr Üstünedir" şiirinde bu düşüncesini açıklar:

Aşılan her iniş-yokuş
Kilimdeki gülen nakış
Çiçekteki bin bir kokuş
Cümlesi yâr üstünedir. (s.73)²

Aşk, sanatın ve sanatkârın en büyük ilham kaynağıdır. Sanatkârlar bu kaynaktan kana kana içmek isterler. Osman Attilâ da sanatına ilham olabilecek böyle bir kaynağın arayışı içindedir:

Dünyanın düzeni bambaşkadır,
Pazar isterim, ama gün Salı,
Ben şairim, çırpınmam aşkadır,
Her şey deli gönlümce olmalı. (s.15)

"Böğrek Gözlüm" şiirinde aşka karşı pek direnç gösteremediğini belirtir. "Bir de sen çiğneme aman!" diye yalvardığı "Böğrek Gözlü"sünden aman diler.

Deli bakma böğrek gözlüm,
Gönlün gözünden taşıyor.
Sürmelim, anadan nazlum,
Etme, tebdilim şaşıyor. (s.10)

² Bu çalışmada gösterilen sayfa numaraları, Osman Attilâ'nın bütün şiirlerini içeren, *Gözlerimin Söylettiği* kitabının 1975 baskısına aittir.

Aşkın vakti-saati olmadığını söyleyen Osman Attilâ, ne zaman geleceğinin belli olmadığına inanmaktadır:

*Güpegündüz çıkageldi,
Karanlıkta beklediğim.
“Gündüzün gelme” dediğim
Güpegündüz çıkageldi. (s.82)*

Aşk bir kez gelmeye görsün. O zaman yıllar su gibi akar. Sevginin varlığı içinde geçen yılların farkına varılmaz. Ancak, bu güzel günlerin değeri kaybedilince anlaşılır. Bu, insanoğlunun binlerce yıllık tecrübesi içinde hep böyle olmuştur. Aynı tecrübeyi Osman Attilâ’da yaşar. Şair, son kitabı olan *Gözlerimin Söylettiği* kitabına aldığı, “Yüzümüz Alışık Aşk Tokadına” isimli şiirde bu ferdi tecrübesini yansıtır:

*Kapı çalındıkça susmazdı sazlar,
Kış belli belirsiz, uçardı yazlar...
Bir sözle ortadan kalkardı nâzlar,
Bin cân bağıslardık ruh zekâtına. (s.135)*

Hayatın bütün acımasızlığı ve insafsızlığı ile daha dokuz yaşında babasını kaybederek tanışan Osman Attilâ’nın yaşadığı bu acı tecrübe, onu insanlara ve hayata karşı daha duyarlı kılmıştır. “Gece Bir Kaptan Konuştu” şiirinde genç yaşına rağmen, aşkın insanın içinde olduğunun farkındadır:

*-Hayat bu, diyor, gerisi
Suların dilinde dinle...
Yoktur bunun ilerisi
Düş kalk yine aşk seninle. (s.69)*

Güpegündüz’de yayınlanan “Samsunlum” isimli şiirde bir gönül macerası yaşadığı anlaşılan şairin, bu maceradan çok etkilendiği görülür: “Ne sende kabahat, ne bende vebal” mısraının yazarı henüz gençtir.³ Bu ferdî tecrübe, sanatkârın ruhunda sönmeyen bir ateş olmaya devam etmektedir:

*Sen misin yıllardır süren hasretim,
İçimde bungunluk, başımda ağrı?
Can bulur gibidir kemiğim, etim,
Gel, söndür, durmadan yanan bu bağı,
Sen misin yıllardır süren hasretim. (s.100)*

³ *Güpegündüz*’de yer alan şiirlerini 1941-1956 yılları arasında yazmıştır.

Sevgiliye duyulan hasreti ilk defa bu kadar açık tanımladığı “Samsunlum” şiirinde “*Korkarım ölüme götüren oyun*” ve “*Nasıl anlatayım içimi sana*” mısraları şairin bu aşkı, biraz imkânsızlık noktasında yaşadığı anlaşılmalıdır.

1975’te yayınlanan *Gözlerimin Söylettiği* isimli kitaba aldığı “Samsun’a Mektup” şiirinde bu ferdî tecrübenin şairin ruhunda açtığı tahribatın kolay kolay kapanmadığı anlaşılmalıdır:

*Gün doğar, Samsun’a yola çıkarım,
Bilirim bekleyen ordadır beni.
Tükenir soluğum, adımlar yarım,
Bir türlü tutamam kalkan treni. (s.182)*

“*Samsun bana haram olsun yâr olmayınca*” diyerek başladığı şiirinde, sevgiliye duyulan özlem en üst noktaya çıkar: “*Ne olur beni de götür oraya / Samsun yollarında uçan otobüs!*” mısralarıyla özlemini dile getiren şair, bu ferdi macerayı, görmeden sona erdirmemeye kararlıdır:

*Gelen gemilere bakıp düşünür,
Heyhat gemilerle gelmeyeceğim.
— Hayalleri engin, düşüncesi hür —
Onu görmeyince ölmeyeceğim. (s.183)*

Bu tavır, Osman Attî, lâ’nın her yönüyle içimizden biri olduğunun göstergesidir. Çok çabuk kırılan, sevince çok seven yapısı, bu topraklara has bir tavrın ifadesidir. Osman Attilâ’nın bu yönüyle bir Türk romantığı olduğunu söyleyebiliriz.

İlerleyen yaşına rağmen duyguları itibariyle gençtir. Sevmeyi seven, önemseyen bir insandır. *Gözlerimin Söylettiği*’nde yer alan “Esmesim, Kara Yıldızım” şiirinde, nihayet aradığı aşkı yakaladığı anlaşılır. 1972 yılında, elli yaşındayken evlendiği Şadiye Görme Hanımefendiye aşıktır:

*Sana kavuştum Yıldız’ım,
Hiç korkmam kara geceden.
Kalmadı yürekte sızım
Güç kurtuldum bilmecedem! (s.144)*

mısraları, uzun süre hayata karşı tek başına direnen Osman Attilâ’nın yaşadığı sıkıntıların sona ermekte olduğunu gösterir. Aynı şiirin devamında artık, şairin hayatın bu son faslından ‘aşka, sevgiye dair’ büyük beklentileri vardır:

*Neyini anlatsam eksik,
Neyini söylesem yarım.
Nefes aldım kesik kesik
Sensin benim yoğum-varım.
Can canayız, yan yanayız,
Ayırmasın Tanrı bizi.
Yıldızız, güneşiz, ayız
Kıskanurlar ikimizi. (s.145)*

“Postaya Verilmeyen Mektuplar” isimli şiiri, Osman Attilâ'nın aşka ait ferdi tecrübesinin özeti gibidir. Artık yaşı ve duyguları gereği iyice durulmuş olan şair, dünden bugüne yaşadıklarının muhasebesini yapar:

*Beni, o gittiğim yerlerde değil;
Kalbinde yazılı adreste ara.
Seni sevdiğime en güzel delil,
Çarpan göğsündeki kafeste ara.
Ne şen masalar var, ne eski Osman!
Uyanıp baktım ki geçmiş o zaman.
Ortalık karışmış, her yer toz-duman;
Renkli şekillerde, kermeste ara... (s.170-171)*

Osman Attilâ'nın 'aşk' temasını işlediği son şiiri *Gözlerimin Söylettiği*'ne aldığı “Bir Yüz ki Tan Yeri Aydınlığında” ismini alır. Osman Attilâ'nın bu şiiri ele alışı ve aşkı değerlendirişi diğerlerinden farklıdır. Duyguları bakımından daha durulmuştur. Aşk telakkisi, mistik bir değişim arz etmektedir:

*Allah'ım, bir yüz ki Sen'den yanadır
İhsanı düşmana, kahrı banadır.
Ezer varlığımı, bağrım kanatır
Gözlerim dinlenir yüzünde onun.. (s.178)*

Bu mısralar Osman Attilâ'nın duygu ve düşünceleri bakımından daha olgunlaştığının bir işaretidir. Artık çevresindeki bu maddî güzellikler, onu farklı ruh hallerine götürebilmektedir:

Gülüşiyle yere çalar gönlümü..

Sevgisi, içimde açılmaz gömü.

Bağışlardım billâh kalan ömrümü

Ağlasam, uyusam dizinde onun... (s.179)

Böylece, şiirleri içerisinde “ben”e yönelik temalardan en fazla işlenen “aşk” teması, “ben”den başlayarak, “biz”e doğru bir açılım gösterir. O, her şeyi ile sevgiye açık bir şairdir. Aslında Osman Attilâ’daki yalnızlık korkusu, bir bakıma sevgisiz kalma korkusudur.

b. Geçmişe özlem:

Osman Attilâ’nın şiirlerinde ‘ben’e yönelik temalar içerisinde en fazla işlenenlerden bir diğeri de geçmişe duyulan özlemdir. *Sabahleyin*’de yer alan “Şadırvan” şiirinde:

Anam babam hâlâ uykusundadır,

Nasıl özenç duymam müezzinlere?

Yıldızlar şafağın korkusundadır,

Serviden ilk ışık düşüyor yere. (s.8)

dediği muhtemelen Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Camii’nin veya Türbe Camii’nin şadırvanında yakalandığı ruh hâlini anlatmaktadır. “*Râhuma bir sükûn bağışlar durur*” dediği bu şadırvan, şairin geçmişe özlem duymasını sağlar:

Ak sakallı, yeşil sarıklı dedem,

Ellerimi yıllar var ki bıraktı;

Ne testim var artık, ne kuşlara yem,

Bu gece şadırvan içime aktı... (s.9)

Yaşar Faruk İnal, *Gözlerimin Söylettiği* yayınlandığında, bu kitabı değerlendirmek maksadıyla kaleme aldığı bir yazısında şöyle der:

“*Anadolu’nun kendine özgü uhrevî havasını, cami avlularındaki şadırvan çevresinde yaşamak, duymak. Bazen bir müezzinin sesi ile uyanmak. Sabahlar bir başka olur cami avlularında.*” (İnal 1975:17)

Türk şiirinde, bir çeşmede duyulan su sesinden bir çınar yaprağından, taş üzerindeki bir motiften hareketle geçmiş hâlde duyma diyebileceğimiz millî-romantik anlatımlarla karşılaşırız. “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” ve “Bursa’da Zaman” şiirleri böyle bir anlatımın Türk şiirindeki en güzel örnekleridir. “Şadırvan” şiirinde ferdi tecrübeyi toplumsal tecrübeyle birleştirme gayreti içine giren Osman Attilâ, *Güpegündüz*’de yer alan

“Böyleydi” ve “Bir Çeşme Başında” isimli şiirlerinde geçmişe duyulan özlemi tamamen ferdi duyusuyla ele alır:

*Böyleydi batan ay, doğan gün böyle,
Ağlıyanlar vardı, gülenler vardı;
Sabahlar sabahtı, öğleler öğle,
Evlere insanlar girer çıkardı
Gök mavice güler, yıldız akardı. (s.98)
Gece yeşil taşlarda inler eski mâniler
Sesler, yarıda kalmış sevgileri yeniler,
Ver çeşme! Bu seslerle yıkanan suyundan ver,
Ben de bir ses vereyim dağın uğultusuna... (s.110)*

Son şiir kitabı olan *Gözlerimin Söylettiği*’nde geçmişe özlem teması daha ağırlıklı bir şekilde işlenmiştir: “Yüzümüz Alışık Aşk Tokadına, Sen de Bu Evde İdin, Balkanlar Karanlığında, Boğaziçi, Bitmeyen Şiir, Kavşakları Görmemişim Neyleyim” isimli şiirlerinde işlenen geçmişe duyulan özlem teması, ferdi duygulanmalar sonucu ortaya çıkar. Şair, geçmişte yaşadığı birçok güzelliğin çok çabuk ve insafsızca kaybolduğunun farkındadır:

*Bunca emek verdim, harcadım çaba.
Nasıl girdi geçen yıllar hesaba?
Baktırdım falıma, sordum kitaba:
Kâğıtmış günlerim tutuşup gitmiş. (s.131)*

Bu hayıflanma, beraberinde geçmiş günlere karşı bir özlem meydana getirir:

*Dünya sofrasında cânlar yan yana,
“Dur” diyebilseydik akan zamana!
Ses eşlik ettikçe tambur, kemana
Bağlandı gönüller saz sanatına. (s.134)
...
Kapı çalındıkça susmazdı sazlar,
Kış belli belirsiz, uçardı yazlar...
Bir sözle ortadan kalkardı nâzlar,
Bin cân bağışlardık ruh zekâtına. (s.135)*

Yaşamının ilerlemiş yıllarında, dönüp geriye bakan sanatkâr, geçmişe ait bu tecrübeyi hasretle anmaktadır. Böyle bir duyuş, hayatın kendisine hazırladığı zorluklardan kaçışın bir ifadesi olarak düşünülebilir:

*Sen olduğun zaman başkaydı evim;
Gözlerim, ellerim, kafam başkaydı..
Beni başka eder, çıldirtir sevim
Yöntemim aşkaydı, yolum aşkaydı,
Sesiyle dolardım çoluk-çocuğun. (s. 149)*

Varna yollarında ecdadının bu topraklardaki zaferlerini hatırlayan Osman Attilâ, o yılları ve ihtişamı hatırlamaktan kendini alamaz. Bu daha çok ferdi olanla-toplumsal olanın onun ruhunda meydana getirdiği bir sızlanmadır:

*Şu cevizler o günlerden kalmadır,
Güller renk renk açmış yollar boyunca.
Sizi yitirmedir, sizi bulmadır
İkinizi birden, Meriç'le Tunca.
Nerlerden geldiği bilinmez duman,
Göstermez oluyor eşgin atları.
Balkanlar karanlığında bir çoban
Yere bakıp düşünüyor otları... (s.165)*

Osman Attilâ'nın Romanya gezisinin bir ürünü olan "Romanya Mektubu" sanatkârı farklı duyuşlara iter. Yahya Kemal'in "Akıncı Cedlerinin" ihtiraslarını duyduğu bu topraklar, onda benzer duygulanmalar meydana getirir:

*Karadeniz kıyısında dolaştım,
Mısır püskülleri saçın sanarak.
İnsanlara değil kendime şaştım,
Şehirden şehire göçüp konarak. (s.177)*

Dünden bugüne yaşadığı gönül maceralarını bir bir düşünen şairimiz, boşa geçen günlere hayıflanmakla birlikte, unutamadığı günlerin özlemini çekmektedir:

*Ne serv-i bülendim, ne saçı sarı,
Güleç Ispartalım, kıvrak Konyalım,*

*Ereğli çileğim, Ankara balım,
İçi pırıl pırıl, elleri kirlim,
Ah, bir çıkıp gelse Eskişehirliim... (s.189)*

Bütün bu şiirler, Osman Attilâ'nın geçmişe sığındığını düşündürmektedir. Gerek sanatkâra ait ferdî tecrübe, gerek sosyal ve kültürel çevreden kaynaklanan sıkıntılar, onu zaman zaman ferdî geçmişe götürmüş, bazen ferdî geçmişe, toplumsal geçmiş içinde yer arama gayretine yöneltmiştir. "Şadırvan, Balkanlar Karanlığında, Boğaziçi" şiirlerinde bu gayreti sezmek mümkündür. Ancak bu kaçış, hiçbir zaman yaşama sevincini kaybetme, insanlara inançsızlık veya başarısızlıktan kaynaklanan bir kaçış değildir.

c. Yalnızlık

Osman Attilâ'nın şiirlerinde işlenen bireysel temalardan biri de yalnızlıktır. Yalnızlık, sadece maddî bir kavram değildir. "Kimsesizlik, sahipsizlik, eşten dosttan yoksun olmak" da maddî anlamda bir yalnızlıktır. Osman Attilâ, "Bir Ay Doğardı Avlumuz" isimli çocukluk hatıralarını anlattığı şiirinde, aile ortamında bile yalnızlık içinde olduğunu sezdirir:

*Geceleri, uzun kış geceleri,
Gürültüsüzce ve kendiliğinden
Bir ay, bir ay doğardı avlumuz
Acayip ürpertiler duyardım ben
Geceleri, uzun kış geceleri.
.....
Bazan ishak sesi viranelerden
Bazan başlardı bir köpek uluması
Yaşama ile ölümün arası
Kader uzanır yolumuza
Bazan ishak sesi viranelerden. (s.79-80)*

Çocukluk günlerine ait korkuyla karışık bir yalnızlık diyebileceğimiz bu endişeyi, hayatının her safhasında yaşamıştır. 1950'de, daha yirmi sekiz yaşında yayınladığı *Sabahleyin* isimli ilk şiir kitabında yer alan "Arzuhalci, Yitirdim, Hep Böyle Düşünceler İçinde, Yollara Düştüm Bu Sabah" isimli şiirlerinde, Osman Attilâ'nın kendine özgü duyarlılığını hissetmek mümkündür. İşte "Arzuhalci" şiirinden birkaç mısra:

*Arzuhalci, aziz komşum,
Boş mu daktilonda kâğıt?
Yaz derdimi, harf harf dağıt
Baksana ne hâl olmuşum! (s.6)*

Hayata ve çevreye karşı aşırı duyarlılık, zaman zaman sanatkârları bedbinleştirir. “Yitirdim” isimli şiirinde bu durum açıkça görülür.

*Bana bakıyor el âlem
Kendimi yedim bitirdim.
Var mıydı, yok muydu bilmem
Dünya evimi yitirdim.
.....
Dağlardan indirdim kar'ı
Güneşe sundum suları
Başlayacak rüyaları
Sarıp kabrime yatırdım. (s.40-41)*

Aslında bu şiirde bulunan bir dörtlük, Osman Attilâ'da 1939-1949 yıllarında yaşanan yalnızlığı izah eder gibidir:

*Yabancı dolu dört yanım
Kim demiş ayan-beyânım?
Denizlerde bahçıvanım
Bilinmez meyva yetirdim. (s.41)*

Sabahleyin'de bulunan “Hep Böyle Dünceler İçinde” isimli şiir, Osman Attilâ'daki yalnızlığın dış dünyadan ziyade kendisiyle ilgili olduğunu sezdirir. Yukarıya aldığımız dörtlülle birlikte, aşağıda vereceğimiz örnek dikkatle değerlendirilirse, yazarın anlattığı yalnızlığın, öncelikle kendi iç dünyasıyla ilgili olduğu görülür:

*Değirmene giderim;
Buğday bir yanda durur;
Üğünen benim.
“Bu ne güzel yaz” derim;
Çayırda otlar kurur,
Döğünen benim.*

*Ben kuru ekmek yerim,
Eller harman savurur;
Öğünen benim.
Nereye gitsem, böyle
Düşünceler içinde
Gecem, gündüzüm.
Akşam mı bastı, söyle,
Bütün renkler göçünde
Başladı çözüüm.
Sabah, upuzun öğle,
Bütün gün, bir içimde!
Seslen gökyüzüm! (s.44-45)*

Bu iç huzursuzluk ve şikâyet, “Yollara Düştün Bu Sabah” isimli şiirde “kaçmak” düşüncesi etrafında ifade edilir. Bu bir nevi kendinden kaçıştır:

*Ne çıkınım var, ne torbam,
Ne çarığım ne de urbam,
Ne geride anam babam,
Yollara düştüm bu sabah.
.....
Selâm sana toprak ana!
Güneş, güneş selâm sana!
Bilmem bu gidiş ne yana
Yollara düştüm bu sabah. (s.61)*

“Yalnızlık” yavaş yavaş daha insafsızca biner şairin omuzlarına. Bu sefer kaçmak da mümkün değildir. Yaş ilerledikçe aşırı hassasiyetin yükü daha da ağırlaşır. Üstadım, dostum dediği Peyami Safa’nın ölümünden sonra kaleme aldığı ve ona ithaf ettiği şiirinde hayatın gerçeklerine karşı dirençsiz kalışın işaretleri vardır:

*Kim seslendi, kim bağırdı?
Düğün mü vardı, kim çağırdı?
Kapılar örtük evimizde.*

Bu saat gecenin yarısı

Düşmanlar başına darısı

Dostlarım düşmanlarım bizde. (s.78)

Sevdiklerinin, dostlarının birer birer gidişi, maddileştirir yalnızlığını. Artık kaçmak da mümkün değildir. Topluma ve çevreye aşırı duyarlılık, birçok konuda dirençsiz bırakmıştır Osman Attilâ'yı. Bunlardan en zor olanı da yalnız kalmak ve hatta yalnız ölmek korkusudur. Dostlarından öğrendiğimize göre, ilerlemiş yaşına rağmen evlenemeyişinden rahatsızdır. Bu konuda Halil Soyuer'in yazdıkları dikkat çekicidir:

“Osman Attilâ, seneler ve senelerce yalnız bir hayat yaşamıştır. Anası Afyon'da oturduğu için Ankara'da tek başına yaşamıştır. Ama ne yaptıysa bir türlü de kurtulamamıştır. Vakta ki evleninceye kadar. Osman Attilâ, bu yalnızlığından gelen duygularını, üzüntülerini kaç kez açmıştır bize. Bilhassa aziz dostu Ahmet Kudsi Tecer'in, bir bekâr odasında can veren bir bekâr kişinin sabaha karşı ölümünü dile getiren ünlü şiirini kaç kere okumuştur bana da birlikte içlenmişizdir. (...) Günün birinde bir bekâr odasında aynı biçimde öleceğini düşündükçe deli olurdu.”⁴ (Soyuer 1975:28)

Bu tecrübe, *Gözlerimin Söylettiği* isimli kitabındaki 'Yalnızlık Dünyada Bertaraf Ola' isimli şiirle meyvesini verir. Bu şiirde maddi yalnızlığın insan ruhunda meydana getirdiği tahribatı anlatır. Tabiatı, eşyayı bu gözle inceler. Bu şiiri, Osman Attilâ ellili yaşlarda yazmıştır. Şiir incelendiğinde, “yalnızlık” kavramı ile anlatılmak istenenin maddî bir yalnızlık olmadığı, sonuçta bunun, dünyanın kaçınılmaz bir gerçeği olduğunun kabullenildiği görülür. Yalnızlık insanoğlu için bir kaderdir. En büyük yalnızlığı, en büyük insanlar yaşamışlardır. Hatta, peygamberler bile, yalnızlığı en derinliğine yaşayan insanlar değil midir? Sonuçta yalnızlık, olgunluğa açılan kapılardan biridir:

Dünyada “yalnızlık” varsa, benimki

Yalnızlıkların en çaresizidir.

Gelip geçmişlerden çok eminim ki

Bir hat boyu uzar, karesizidir.

...

⁴ Ahmet Kudsi Tecer'in (1901-1967) söz konusu şiiri şöyledir:

Besbelli ölümüm sabahleyindi / İlk ışık sessizce girerken camdan / Uzan başucuma perdeyi indir. / Mum oluğu gibi kalsın akşamdan
Sonra koş terlikle haber vermeye / Kiracım bu gece can vermiş diye / Üç beş kişi duysun ve Belediye / Beni kaldırmağa gelsin odamdan
Evden çıkar çıkmaz omuzda tabut / Sende eller gibi adımı unut / Kapımı bir kaç gün için açık tut / Eşyam bakakalsın diye arkamdan.

*Rüzgâr yalnızlığı fısıldar her ân;
Yıldızda, güneşte yalnızlık yaman!
Yalnızlık içinde ay, bir kahraman
Yalnızlık Tanrının hür denizidir.*

...

*Yokuş tırmanamaz, ovada yolu
Aydınlık arasa bin engel dolu
Nasıl kurtulur bu Allah'ın kulu?
Peygamberler bilir Tanrı izidir. (s.154-155)*

d. Yaşama sevinci

İlk şiir kitabına aldığı “Hürriyet” isimli şiirinde: “Ölmek elin olsun, hayat benimdir” (s.12) diyen Osman Attilâ; ömrünün her safhasında hayata sıkı sıkıya bağlı, yaşamayı seven bir insan olarak karşımıza çıkar. Ondaki yalnızlık korkusu ve ölüm temasının ardında da aslında yaşama sevinci vardır. Aşağıya bir kısmını aldığımız “Sabahleyin” şiiri, tema yönünden, Cahit Sıtkı'nın “Gün Eksilmesin Penceremden” şiirini düşündürür:

*Çok şükür sabaha çıktım
Yine dünyadayım demek;
Çok şükür sabaha çıktım
Yeni rüyadayım demek. (s.18)*

Güpegündüz'de yer alan “Bu Hayat Bizim İçin” isimli şiirinde, hayata ve çevreye iyimser bir gözle bakan, yarına ait düşüncelerini diri tutmaya çalışan bir Osman Attilâ ile karşılaşırız. Ona göre tabiattaki her güzel şey, bir ahengin ve uyumun sonucudur. Rüzgârı, suyu, dağı, çiçeği ile tabiat, zenginlik, sonsuzluk, aydınlık yüklüdür ve insanoğlu için bir ziyafet hazırlamıştır. Böyle bir ziyafeti ancak tabiata iyimser gözle bakmasını bilenler fark edebilir:

*Ne güzel hava bu, rüzgâr körukli,
Dereye kulak ver, şu dağa bir bak:
Zenginlik, sonsuzluk, aydınlık yüklü...
Kim, bu ziyafette konuklayacak?*

...

*Ey insan! Başlayan her Şey bitecek,
Kutlu arabalar geçecek yoldan,
Haydi atla, haydi dizginleri çek,
Őahlanmıř at olsun altında zaman! (s.83-84)*

Osman Attilâ, hayatın kendine ikram ettiğini itiraz etmeden kabullenen bir yapıya sahiptir. Kendi çevresinde bulduklarıyla yetinmesini bilir; mutluluğun kaynağını yaşadığı mekânda arar. Ona göre erkenden hayata başlamak ve kana kana yaşamak lâzımdır:

*İlk suyu biz dolduralım,
Pazar yeri çeşmesinden,
Sonra saatlik kuralım
Cıvıl cıvıl kuş sesinden.*

...

*-Arı çiçekte, gün dalda,
Umutlu böyle her sabah.
İçim dolu, göziim yolda
Ne mutlu böyle her sabah. (s.88)*

Osman Attilâ, yaşama sevincini dile getirdiği diğer Şiirlerinde de mekân ile insan arasındaki uyuma dikkat çeker. Tabiatta olan her Şey, bir başkasını gerekli kılar. Uyum bütün bu unsurlar arasındaki ahenkle elde edilir. Suyu çeşmesiz, güneşi ağaçsız-çiçeksiz düşünmemek gerektiğine inanır. *Gözlerimin Söylettiği* isimli kitabında yer alan “Çarptıkça” Şiirinde bu uyum söz konusudur. Kainat aslında bu uyum üzerine yaratılmıştır. Doğan, ölen, gelişen, kuruyan her Şey, bu uyumun bir gereğidir:

*Güzelleşir, hayat kazanır
Yağmur topraklara çarptıkça.
Duvar saçaklara uzanır
Çavgın, saçaklara çarptıkça.*

...

*Çağrılar varmaz yerine
Őimřek ulaklara çarptıkça.
Őükreder gerine gerine
Damla çoraklara çarptıkça. (s.162-163)*

Gözlerimin Söylettiği kitabına ismi veren manzumesinde, Allah'ın insana verdiği en büyük nimetlerden biri olan gözlerindeki rahatsızlığın, şairin kâinattaki en büyük uyumu görmeyeceği gibi bir endişe yaşamasına sebep olur. Gözler, “dünyayı öpmesini”, âşık olmasını, tabiatı sevmesini sağlayan “*olmasaydı bitikti işim*” dediği müthiş güzel bir hediye. Bir ara gözlerindeki rahatsızlık artınca, konulan bir yanlış teşhis sonucu göremeyeceği endişesine kapılır. “*Erdimse seninle erdim murada*” dediği gözleri, onun için çok şey ifade etmektedir. Bizlere sunulan nimetlerin kıymetini çoğu zaman kaybettiğimizde veya kaybetme tehlikesi yaşadığımızda anlarız. Osman Attilâ da, öteden beri sıkıntılar yaşadığı gözlerini kaybetme endişesine kapıldığında gözlerinin onu hayata nasıl bağladığını ve sahip olduğu yaşama sevincinde gözlerinin payını düşünür:

Sevdiğime “iki gözüm” demişim,

Nasıl söyleyeyim gözlerim seni.

Olmasaydın eğer bitikti işim

Sakın incitmesin sözlerim seni.

...

Sen yaşattın elli yılı şurada,

Sen olmasan benim ışık yoksunu.

Erdimse seninle erdim murada

Mümkün değil dokuyamam dokunu. (s.192)

Yalnız yaşayan bir insan olarak, bu duyguyu sık sık şiirlerinde dile getiren Osman Attilâ, bir bakıma bu sızlanışın şiirini yazmıştır. Onu hayata bağlayan başlıca unsurlar arasında insana ve tabiata karşı duyduğu derin sevgi, toprağa ve vatana bağlılık vardır. Ayrıca gözleri ile ilgili rahatsızlıklar Osman Attilâ'da bu temin daha ön plâna çıkmasına sebep olmuştur.

e. Ölüm

Saatteki vuruşlar,

Tokmağı mı ecelin?

Genç yaşımdayım. (s.45)

Tarihin her döneminde “ölüm” endişesi sanatkârlarımızı meşgul etmiştir. Özellikle modern şiirle birlikte ölüm bir metafizik endişe olarak yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet nesli 1930'lu yıllardan sonra, ferdî duyuların ön plâna geçtiği şiirlerde ölüm teması daha ağırlıkla işlenmeye başlamıştır.

Osman Attilâ'daki “yaşama sevgisi” temi, aslında ondaki yalnız kalma korkusunda aranmalıdır. Ancak hemen belirtelim ki, ondaki ölüm temi, her

şeye rağmen hayata bağlanmak şeklinde değildir. Bir kere Osman Attilâ, inanan biridir. Hayata bağlılığı, doğrudan sahip olduğu insan sevgisinde aranmalıdır. Daha ilk şiir kitabında ölüm-hayat ilişkisini alışıl gelmişin dışında algıladığını sezdirir:

*Sabaha yakıncı aya benzer
Sis içinde sonbahardır cismin.
Herkes ayrı ayrı mânâ sezer,
Sanırım “Osman” değildir ismim.*

...

*Ben olamam gölgemin sahibi,
Değil mi ki o ân için varım.
Resim de kısadır ömür gibi
Haftalık fotoğraftan korkarım! (s.47)*

Osman Attilâ'nın yaşadığı tecrübe, zaman zaman şairde umutsuzlukların ve kırgınlıkların yaşama heyecanının önüne geçmesine sebep olmuştur. *Sabahleyin*'de bulunan “Eşref Saat” şiirinde yaşanan hayata karşı bir dirençsizlik ve kaçış söz konusudur:

*Yok teselli artık gönle lâf ile
Gidiyoruz bir bir tekmi kafiye,
Ağaçlar nafîle, sular nafîle
Boşa güneşteki aydaki inat.
Şöyle sabah sabah sıyrılıp günden,
Kaçmanın zamanı sahte düğünden!
Geçtim sevdasından, geçtim ününden
Gelmeli, gelmeli o eşref saat. (s.59)*

1956'da yayınlanan *Güpegündüz*'de yer alan “Özlemler İçinde” isimli şiirinde ise, özlemin bazen hayatın kendisi, bazen da sonu olduğunu vurgular:

*“Özlem” e bir ad koyalım: Uykudur,
Bahardır, yuvadır, vatandır belki;
Belki deniz, belki bir misk kokudur,
Belki yaşamının sonuyla ilki. (s.102)*

Güpegündüz yayımlandığında otuzdört yaşında olan Osman Attilâ, *Sabahleyin* yayımlandığında elliüç yaşındadır. Hayata bakışı daha farklıdır. Zaman denen tecrübe, algılanması en zor olanı da öğretir ona. Gençliğin delidoluluğundan kurtulup, hayata daha müsamahakâr bakınca olup biteni

daha net anlamak mümkündür. Onsekiz yaşında ölen sanatçı Şermi Bilirer'in ölümü üzerine yazdığı şiirde, Osman Attilâ'daki bu geçişi görmek mümkündür:

*Yıktı yine garip gönlümü,
Senin acın, Şermi, bugün de.
Ancak düşünürüz ölümü
Yakın birisi öldüğünde.
Hayal yüklü, umut doluyuz,
Ölmek içimize düşer mi?
Ah, ne çare, insanoğluyuz,
Dünya ölümlü dünya Şermi! (s.181)*

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, hayatın büyük bir kısmını yalnız yaşamak zorunda kalan Osman Attilâ için özellikle yalnızlık ve ölüm kaçınılmaz korkuları arasında yer almıştır. Bununla birlikte yaşama bağlılık, insan ve tabiat sevgisi gibi unsurlar da ondaki ölüm endişesinin kaynakları olarak gösterilebilir.

Ölümü bir metafizik endişe olarak görmeyen Osman Attilâ'nın, ölümünden sonra geride bırakılacak olanları daha çok önemseydiği anlaşılmaktadır. Bütün hayatı boyunca korkularına karşı kendinde bulduğu temel güçlerden biri budur. Çünkü ölüm kaçınılmazdır ve yaşamın bir gereğidir. Gerçek olan, ölümden sonra bırakılan isimdir:

*İnsan ölür dünyada hatırda isim kalır;
Gölge kaybolup gider, duvarda resim kalır. (s.124)*

f. Çocukluk hatıraları

Birçok sanatkâr, tabiatın saf ve bozulmamış bir şekilde şuuraltında bulunabileceğini söylerler. Çocuklukta tabiatın algılanışı da saf ve temizdir. Geçmişe özlem temasının işlendiği “Şadırvan” şiirinin son dördüğünde:

*Ak sakallı, yeşil sarıklı dedem,
Ellerimi yıllar var ki bıraktı;
Ne testim var artık, ne kuşlara yem,
Bu gece şadırvan içime aktı... (s.9)*

derken, çocukluk yıllarına ait sezışlerine duyduğu özlemi dile getirmektedir. Çocukluk hatıraları, sanatçıyı hayata bağlayan ilk tecrübeler değil midir? En katkısız sevgiler, en güzel dostluklar, en doyumsuz oyunlar bu yıllara aittir. Zaman zaman dış dünyanın çirkinlikleri sanatkârları bu döneme yöneltmiştir.

Meselâ, dünyaya gözümüzü açtığımız, emeklemesini, yürümesini öğrendiğimiz ilk evimizin çocuk dünyamızdaki yeri böyle değil midir?

*Penceresi alacakaranlık,
Penceresi yeşil yeşil alev,
Bacasındaki dumanlar ılık.
Kapısını güneşler açan ev!*

...

*Yağmur yalıyor badanasını,
Rüzgâr süpürüyor eşiğini,
Belli, kaybetmemiş anasını,
Ki yine sallıyor beşiğini.*

Öğrendim: Ben bu evde doğmuşum! (s.50-51)

Sonra korkularımızı yaşadığımız evler. İlk suçlarımız, ilk korkularımız. Bizim dışımızdaki dünyaya yine ilk buralardan bakarız:

*Geceleri, uzun kış geceleri,
Gürültüsüzce ve kendiliğinden
Bir ay, bir ay doğardı avlumuz
Acayip ürpertiler duyardım ben
Geceleri, uzun kış geceleri. (s.79)*

Görüldüğü gibi Osman Attilâ'nın çocuk dünyasından getirdikleri diğer insanlardan pek farklı değil. *Güpegündüz* adlı eserinde bulunan "Bir Evimiz Olacaktı Kerpiçten" isimli şiirinde ise, çocukluk yıllarından kalan aile özlemi, komşularla olan ilişkiler, ilk çocukluk sevinçleri anlatılır:

*Bir evimiz olacaktı kerpiçten;
Ocağında odun yanan evimiz,
Işıldardı gözlerde alevimiz,
Ve ben küserdim kardeşime hiçten.*

...

*Fadime teyzeydi masal söyleyen,
Hep mısır patlatırdı Hatice kız
Çevresindeki çocuklarla yalnız
Bilmediği şeyle gönül eyleyen. (s.90)*

Aynı şiir kitabına aldığı "Böyle mi Gececek Günlerim" isimli şiirinde ise, bu günlere duyduğu özlemi dile getirir:

*Neydi gönlümüze boşalan,
Hani eski günler, çocukluk;
Söyle, zaman mıydı hoş olan!
Unuttuk, unuttuk, unuttuk. (s. 92)*

g. Ev-yuva özlemi

Osman Attilâ'nın 56 yıllık ömründe en fazla özlem duyduğu unsurlardan biri de ev-yuva özlemidir. Aslında bu tema, ondaki çocukluk hatıraları ile birlikte düşünülebilir. Yalnızlık korkusunu yaşamamak için sıcak bir aile ortamı gereklidir. Attilâ'nın yaşamında boşluğunu en fazla hissettiği de budur. İlerleyen yıllarda daha bir rahatsız eder şairi. Bu rahatsızlık bir taraftan onu çocukluk yıllarına ait aile ortamlarına götürürken, diğer taraftan yaşadığı mekânla bütünleşme çabaları sezilir:

*Evim, sığınağım, yuvamdır,
Üzüntüm, sevincim, gözyaşım.
-Osman Attilâ orda tam'dır-
Derdimin ortağı, sırdaşım.
...
Belli odamın boyu-eni;
Saat, iyi günleri adar.
Hiçbir şey, hiç kimse, beni
Kucaklayamaz evim kadar! (s.159)*

Böyle bir çaba, hayatında bir yuva kuramamanın sebep olduğu tahribatı hafifletmek olarak düşünülebilir. Nitekim, 1972 yılında Şadiye Görmen ile yaptığı evlilikten önce "Sen de Bu Evde İdin" şiirindeki:

*Sen olduğun zaman başkaydı evim;
Gözlerim, ellerim, kafam başkaydı.
Beni başka eder, çıldırtır sevim,
Yöntemim aşkaydı, yolum aşkaydı,
Sesiyle dolardım çoluk-çocuğun. (s.149)*

serzenişi, yerini "Esmerim, Kara Yıldızım" şiirinde bir sevince ve yeni bir umuda terk etmiştir. Artık korkunun yerini umut, kırgınlığın yerini sevinç almıştır. Bu tarihten sonra yazdığı şiirlerinde hayata karşı daha duyarlı olduğu görülür. bir ömür düşlediklerini yakalayacağına inanmıştır:

*Sana kavuştum Yıldız'ım:
Hiç korkmam kara geceden.
Kalmadı yürekte sızım
Güç kurtuldum bilmecedem! (s.145)*

h. 'Ben'e yönelik diğer temalar

Hoşgörü ve insan sevgisi temasını aslında aşk teması içinde incelemek gerekir. Çünkü aşk, hoşgörüyü de, insan sevgisini de içine alan geniş bir kavramdır. Ancak, Osman Attilâ'da hoşgörü ve insan sevgisinin özellikle vurgulandığı şiirler vardır. Bu yüzden bu tematik unsurdan bahsetme gereğini duyduk. Meselâ ilk şiir kitabında yer alan "Hoş Görmek Lâzım İnsanları" isimli şiir bu düşünceyi işler:

*Senin öfkelenmen boşuna;
Benimse kahırlanmam değmez!
Mevcut gitmedi mi hoşuna
Arı gibi çiçek çiçek gez! (s.31)*

Hoşgörü ve insan sevgisiyle yan yana, karamsarlık temasını da Osman Attilâ'da görmek mümkündür. Yazdığı olaylar, sıkıntılardan ziyade onu karamsarlığa götüren bir türlü anlayamadığı insanlardır:

*Ben, kendi hâlimde, faydalı idim;
Âşıktım güneşe, sevdalı idim;
İnsana gecede meyvalı idim!
Burnumu kanattı inen her çekiç! (s.169)*

"Aydede'den Dünyaya" isimli şiirinde, insanların hayatı yaşanmaz kılmak için anlamsız tavırlar sergiledikleri dikkatlere sunulurken, "Kızıldağ'da Bir Değirmen" isimli şiirinde onu karamsarlığa iten dış dünyadan ziyade kendi ferdî tecrübesidir:

*"Kızıldağ"daki değirmen,
Değirmenci ile yaşıt!
Başkasınca "türkü" denen
Şu ses, benim için ağıt. (s.27)*

"Bu memleket baştan başa gurbettir" diyen Osman Attilâ'nın ferdî tecrübesi içinde gurbette bulunduğu dönemler, onun şiirine has ilhamı en coşkun yaşadığı yıllardır. Osman Attilâ'ya göre gurbet sadece doğduğu yerden ayrılmak değildir. Sevdiğinden ayrılmak, dosttan ayrılmak,

arkadaştan ayrılmak; alışkanlıklardan koparılmak da bir anlamda gurbettir. Böyle olunca da gurbetten kaçmak mümkün görünmemektedir. İlk şiir kitabında bulunan “Baştanbaşa” şiirinde bunu şöyle ifade eder:

*Hemşerim, ne sen sor, ne ben açayım;
Sözüm bitmez tasa, tükenmez deruttur.
Aynı minvâl üzre, nere kaçayım?
Bu memleket, baştan başa gurbettir. (s.54)*

Hayatın önemli bir kısmını Afyon’dan uzakta geçiren Osman Attilâ, böyle bir talihsizliği yaşadığına hayıflanmaktadır:

*Sen de bu evdeydin, odalar şendi;
Gönlüm şen, bahtım açık, gülmüştüm.
Felek, tâlihimi bir daha yendi:
Düştüüm eski hâle, gurbete düştüm.
Aynalarda aksin, eşyada ruhun... (s.149)*

Yaşar Faruk İnal, Osman Attilâ’da “gurbet” fikrinin oluşmasını, küçük yaşlarda babasını Kafkas Cephesi’nde kaybetmesiyle izah eder:

“Ondaki “Gurbet” fikrinin oluşmasında, şüphesiz Kafkas Cephesinde çarpışan babası Cafer Çavuşu çok küçük yaşlarda kaybetmesinin büyük rolü olmuştur. Ağabeyi Celal’in işi dolayısıyla annesi ile birlikte bir ara Sivas’a gitmesi orada Vehbi Cem Aşkun ile tanışması, Sivas Halkevi’nin ünlü 4 Eylül Mecmuasında yazmasında Osman Attilâ’daki iç gurbet duygusunu kökleştirmiştir. O’nun Behçet Kemal Çağlar’ın Ankara toplantılarına katılması ve Ahmet Kutsi Tecer ile tanışması, Ülkü dergisinde çalışması, bu yöndeki eğilimlerini besleyen unsurlar olmuştur diyebiliriz.” (İnal 1997:14)

V. SONUÇ

Bugün Türk şiiri Osman Attilâ’yı “memleket” şairi olarak tanıyor. Ama bu Osman Attilâ’da ferdî duyuların olmadığı şeklinde algılanmamalıdır. Çünkü, kendisiyle hesaplaşamayanın, toplumla hesaplaşması mümkün değildir. Osman Attilâ gibi toplumsal duyarlılığı dikkat çeken bir şairde “ben”e yönelik temaları toplumsal temalardan ayrı düşünmek kolay değildir. Onda zaman zaman ferdî olan, toplumsal olanla birleşmiştir. Osman Attilâ’daki ‘ben’e yönelik temaların ilk kitabından itibaren ağırlıkla görülmeye başlandığını ve zamanla toplumsal temalara doğru bir yönelişin olduğu görülür. Osman Attilâ’daki “ben”e yönelik temalarla ilgili olarak şu tespitleri yapmak mümkündür:

• Osman Attilâ'nın şiirlerinde 'ben'e yönelik temalardan en fazla işlenenler sırasıyla aşk, geçmişe özlem, yaşama sevinci, yalnızlık, çocukluk hatıraları, ölüm, ev-yuva özlemi, hoşgörü ve insan sevgisi, gurbet ve karamsarlıktır.

• Aşk, Osman Attilâ'nın şiirlerinde yoğun bir şekilde ele aldığı temalardan biridir. Osman Attilâ, sevgiye, dostluğa önem veren bir sanatkârdır. Onun için sevgisiz kalmak dünyadaki en kötü durumdur. İnsan sevdiğe olgunlaşır. Bu yüzden Osman Attilâ için aşkın ve sevginin şairi demek yanlış olmaz kanaatindeyiz.

• Osman Attilâ'daki yaşama sevgisi, ondaki yalnız kalma korkusunda aranmalıdır.

• Osman Attilâ'daki yalnızlık sadece maddî bir yalnızlık değildir. İnsanoğlu için bu bir kaddedir ve insanı olgunlaştıran önemli bir kapıdır.

• İnsana ve tabiata duyduğu sevgi, onu hayata bağlayan önemli bir unsurdur.

• Osman Attilâ'da ölüm, metafizik bir endişe değil; yaşamın bir gereğidir ve kaçınılmazdır. Hayata her şeye rağmen bağlanmak istemez. O, insanı sevdiği için hayatı sever. Ancak yaşadıkları şairi zaman zaman hayata karşı dirençsiz yapmış ve ondan kaçma isteğinin oluşmasını sağlamıştır.

• Osman Attilâ zaman zaman hayatın yükünden ve dostların vefasızlığından kaçıp ferdî geçmişine, çocukluk hatıralarına sığınır.

• Osman Attilâ hayatın kendisine hazırladığı zorluklarla mücadele ederken aile kurmayı ihmal eder. Bu durum ilerleyen yıllarda onun ruhunda derin bir ev-yuva özlemi meydana getirir. Bu özlem onu şiirlerinde çocukluk yıllarına ait aile ortamlarına götürür.

• Osman Attilâ'nın şiirlerinde az da olsa 'ben'e yönelik temalar arasında gurbet ve karamsarlık düşüncesi vardır. Aile ortamından uzakta yaşaması, çok küçük yaşlarda babasını kaybetmesi bu düşüncelerin oluşmasında etkili olmuştur.

KAYNAKLAR

Attilâ, Osman. (1947), "Güzeller Köle Olsam Yeri Var" *Özleyiş Dergisi*, Mart, S.6.

Attilâ, Osman. (1950), *Sabahleyin*, Güney Basımevi, Ankara.

Attilâ, Osman. (1956), *Güpegündüz*, Sanat Basımevi, Ankara.

Attilâ, Osman. (1959), *Baştanbaşına*, Işık Matbaası, Ankara.

Attilâ, Osman. (1975), *Gözlerimin Söylettiği*, Çağrı Yayınları, Ankara.

İnal, Yaşar Faruk. (1975), “Gözlerimin Söylettiği”, *Yeni Adam Gazetesi*, 31 Ocak, Sayı:881.

İnal, Yaşar Faruk. (1997), “Gurbet”, *Çağrı Dergisi*, Haziran, Sayı:451.

Soyuer, Halil. (1975), “Osman Attilâ’dan Anılar”, *Çağrı Dergisi*, Mart, Sayı: 206.

Yarar, Mehmet Turan. (1956), “Değer, Sanat, Osman Attilâ” *Türk Düşüncesi Dergisi*, S.33.